

ВІДДІЛ ЗОВНІШНІХ ЦЕРКОВНИХ ЗВ'ЯЗКІВ
Московського Патріархату

Митрополит Іларіон: в Церкві є місце для кожної людини з її талантами і даруваннями

24 липня 2021 року в передачі «Церква і світ», що виходить на каналі «Росія 24» по суботах і неділях, голова Відділу зовнішніх церковних зв'язків Московського Патріархату митрополит Волоколамський Іларіон відповів на запитання ведучої Катерини Грачової.

К. Грачова: Доброго дня! Це програма «Церква і світ» на каналі «Росія 24». Ми говоримо з головою Відділу зовнішніх церковних зв'язків Московського Патріархату митрополитом Волоколамським Іларіоном. Вітаю Вас, владико!

Митрополит Іларіон: Доброго дня, Катерино! Вітаю вас, дорогі брати і сестри!

К. Грачова: У нас сьогодні програма особлива: вона виходить у вихідний, коли Ви відзначаєте свій ювілей - 55 років. Від усього каналу я Вас вітаю з днем народження. Від себе хочу сказати, що мені не так давно пощастило бути з Вами в одній поїздці – до Нижнього Новгороду і Дівеєво. Я, звичайно, думала, що ця поїздка буде розміреною: більше відпочинку, ніж роботи, але виявилось

зовсім інакше. Ви живете, звичайно, в шаленому ритмі. Мало того, що Ви постите, служите Літургію, приймаєте сповідь - робите те, що робить будь-який священик, і все це Ви поєднуєте з посадою церковного міністра закордонних справ. У чому секрет Вашого тайм-менеджменту?

Митрополит Іларіон: По-перше, я монах і не обтяжений сім'єю, у мене немає дружини і дітей. Я весь свій час присвячую служінню Церкві. По-друге, поєднання різних служінь - це дуже хороша можливість для ченця переключатися з одного на інше. Досвідчені в духовному житті наставники кажуть, що найшкідливіше для ченця - це вільний час, ось чому на Афоні весь день ченця розписаний по хвилинах. Ченці проводять багато годин за богослужінням, на послухах, і той невеликий вільний час, який у них є, теж розписано.

Моє життя розписано не просто по годинах, а по хвилинах, і розписано на багато місяців вперед. Це мені дуже допомагає організувати час. Колись, коли я вчився в Оксфорді, у мене був чудовий учитель - митрополит Калліст, який мав багато учнів і на кожного учня відводилася година. Це завжди була бесіда один на один, присвячена дисертації, яку учень писав. Але владика вмів так організувати бесіду, щоб за годину все було сказано і в потрібний момент - за дві хвилини до кінця - він міг «закруглити» цю бесіду, встати, попрощатися і прийняти наступного учня. Тоді це здавалося мені чимось неймовірним: я думав, як це можливо, бути таким пунктуальним, як годинник?

Але коли я став головою ВЗЦЗ, я б навіть сказав, набагато раніше, коли став єпархіальним архієреєм, то зрозумів, що якщо не розпланувати свій час, якщо не стежити за часом, то неможливо встигати все, що повинна встигати людина. Тому я намагаюся планувати так, щоб даремно не втрачати час. Якщо виникає пауза, мені завжди є, чим її заповнити.

К. Грачова: Владико, 87-й рік - це рік, коли Ви приймаєте чернецтво. Вам 20 років, Ви молоді, маєте багато талантів, займаєтеся музикою. У Вас же був вибір? Ви могли стати «білим» священиком, мати сім'ю. Чому Ви приймаєте рішення прийняти чернецтво?

Митрополит Іларіон: Я вже в 15 років для себе вирішив, що хочу всі свої сили віддавати Церкві і

що не хочу бути одруженим священиком. У мене була якась тверда впевненість в тому, що саме цим шляхом. Ви знаєте, часто говорять про священиче покликання, тобто священиком повинна бути людина, яка має до цього особливе покликання від Бога. Але до чернецтва теж є своє покликання. Це два різних покликання, вони можуть поєднуватися, а можуть не поєднуватися. Більшість наших парафіяльних священиків - сімейні люди. У моєму випадку я відчув обидва покликання: мене приваблювала і пастирська діяльність, і чернече життя. Тому в 15 років я прийняв для себе таке рішення, а в 20 років його здійснив.

К. Грачова: Владико, Вам доводиться коментувати, навіть в нашій програмі, всі події, які відбуваються в країні, і не тільки ті що мають відношення до Церкви. Часто Ви в програмі робите застереження: «Це моя особиста думка». А буває так, що Ваша особиста думка розходиться з думкою Церкви? І що відбувається тоді?

Митрополит Іларіон: Такого на моїй пам'яті не траплялося, щоб моя особиста думка розходилося з думкою Церкви. Я дуже часто кажу, що це моя особиста думка в тих випадках, наприклад, якщо обговорюється якесь питання, з якого Церква не має офіційної або соборно висловленої позиції, або в тих випадках, коли я відповідаю на питання, що не входить в пряму сферу моєї компетенції.

Наприклад, якщо мова йде про сферу зовнішніх церковних зв'язків, то я можу не робити ці застереження, тому що я як голова Відділу зовнішніх церковних зв'язків по цій темі висловлюю офіційну позицію Руської Церкви. У мене є на це право, у мене є на це мандат.

З якихось інших тем у Церкві є інші офіційні спікери. Коли мені доводиться піднімати ці теми, я або посилаюся на них, або на офіційну позицію Церкви, або висловлюю свою точку зору. Апостол Павло, якщо Ви почитаєте його послання, в одному місці каже: «я говорю, а не Господь» (1 Кор. 7.12), а в іншому: «наказую не я, а Господь» (1 Кор. 7.10). Тобто апостол дуже відрізняє те, що він говорить від імені Бога; що він говорить як представник Церкви, висловлюючи загальноцерковне вчення, яким воно на той момент склалося, і те, що говорить від себе, як приватну позицію, як свою думку.

Я намагаюся ставитися до цього дуже уважно. Якщо я дійсно висловлюю свою особисту або приватну думку, то я завжди про це кажу, щоби потім ніхто не говорив, що це думка Церкви. Хоча, на жаль, в наших засобах масової інформації все одно, варто мені щось сказати, пишуть: «РПЦ заявила ...», «РПЦ закликала ...», «В РПЦ вимагають ...», навіть в тих випадках, коли я говорю, що це моя особиста позиція.

К. Грачова: Кар'єрне зростання в Вашому розумінні на Вашій посаді - це що?

Митрополит Іларіон: Кар'єрне зростання- це дуже небезпечна річ, особливо для ченця. Якщо людина приймає чернецтво задля кар'єрного росту, то, на жаль, дуже часто це закінчується розчаруванням. У моєму житті кар'єрне зростання траплялося без моєї волі. В основному я своїм кар'єрним зростанням зобов'язаний одній людині - теперішньому Святішому Патріарху Кирилу. Я був простим ієромонахом, коли прийшов до нього, це було вже майже 26 років тому. Я тільки повернувся з Оксфорда, і він запропонував мені працювати у Відділі зовнішніх церковних зв'язків. Ось уже більше половини мого життя пов'язано з цим Синодальним закладом. Саме завдяки митрополиту Кирилу сталося те, що Ви називаєте кар'єрним ростом.

Можу Вам розповісти один секрет. Коли я почав працювати у Відділі зовнішніх церковних зв'язків, пройшло кілька років і я відчув, що мене обтяжує велика кількість поїздок, участь у всяких конференціях. Я якось на це поскаржився митрополиту Кирилу. Ми летіли разом в літаку і я кажу: владико, я хочу Вам розповісти про таку складність, з якою зараз зіткнувся. Я сказав йому: в моєму житті є дві великі любові - це любов до вітара і любов до богослов'я, до церковної науки. Через цю постійну зовнішньоцерковну діяльність, через ці поїздки я не можу ні ту, ні іншу любов задовольнити в повній мірі. У мене не вистачає часу на церковну науку, я мало часу приділяю храму і богослужінню. Я хотів би якось перебудувати своє життя, щоби все-таки воно відповідало цим моїм прагненням. Митрополит Кирил дуже уважно мене вислухав і потім сказав: а я хочу, щоб Ви були архієреєм, і я все для цього зроблю. Це, звичайно, було для мене як грім серед ясного неба. Я найменше думав про архієрейство. Але це була його воля, і він її послідовно проводив. Після того, як я став архієреєм, він ініціював всі мої подальші призначення на всі посади. Тому якщо говорити про церковну кар'єру, то взагалі цілком і повністю я зобов'язаний цим йому.

К. Грачова: Владико, як керівник Відділу зовнішніх церковних зв'язків - церковного МЗС - які головні виклики Ви зараз перед собою бачите?

Митрополит Іларіон: Найголовніший виклик, який нам кинуту, - це антиканонічні, розбійницькі дії Константинопольського Патріарха Варфоломія, з якими ми зіткнулися в 2018 році і які розкололи всю Православну Церкву. Цей розкол поглиблюється через дії Константинопольського Патріарха.

Звичайно, ми не могли на це не реагувати. Ми розірвали спілкування з Константинопольським Патріархом. Це велика трагедія, але, як я неодноразово вже казав, в тому числі і в нашій передачі - цей розкол розвивається поза межами нашої Церкви. Ми про нього сумуємо. Ми молимося і за Патріарха Варфоломія, і за інших ієрархів, які ухилилися в розкол або підтримали розкол, але ми дякуємо Богові за те, що нашої Церкви розкол не торкнулася. Наш єпископат в Росії, Україні, Білорусі, Молдові та в інших країнах, що входять до нашого канонічного простору і за його межами, єдиний і солідарний. За всі ці роки наша Церква не втратила нічого, жодну частину своєї канонічної території. Ми не втратили ніяких парафій крім тих, які були насильно захоплені українськими розкольниками, але й там уже збудовано велику кількість нових парафій.

Не так давно наша Церква приросла ще однією структурою - це Архієпископія західноєвропейських парафій, яка довгий час перебувала в Константинопольському Патріархаті, а тепер входить до складу Руської Православної Церкви.

Тому наше головне загальноцерковне завдання - зміцнювати нашу єдність. Безпосереднє завдання Відділу зовнішніх церковних зв'язків - боронити наші священні кордони і не допускати посягань на ту спадщину, яка формувалася століттями. Не ми її створювали і не нам її розоряти.

А те, що відбувається за межами нашої Церкви, звичайно, залишиться на совісті тих людей, які ці дії роблять. Ці діяння вже тут їх зганьбили і, звичайно, в майбутньому віці вони дадуть за це відповідь.

К. Грачова: Не пам'ятаю, кому належить ця фраза. Хтось сказав, що заздрість - першопричина всіх смертних гріхів. Саме з заздрості все починається. У Вас багато заздрісників? Якщо заздрять, то чому?

Митрополит Іларіон: Напевно, вони є. Іноді вони навіть себе проявляють. Але це мене, чесно кажучи, дуже мало турбує. Я думаю, що в Церкві для кожної людини є місце і кожна людина має можливість в повній мірі розкрити свої здібності, таланти і обдарування. У нас немає ніяких причин заздрити один одному.

Преподобний Симеон Новий Богослов говорив, що в майбутньому Царстві Небесному будуть різні ступені блаженства, як Сам Христос сказав: «в домі Отця Мого обителів багато» (Ін. 4.2). Але кожна людина на своєму ступені блаженства не відчуватимете різницю між собою і іншою людиною, тобто для кожної людини її власний ступінь блаженства буде як би найвищим. Я би дуже хотів, щоби у нас в Церкві було те ж саме: щоб в Церкві кожна людина відчувала себе такою, що несе те служіння, яке на неї покладено Богом, не претендувала на щось більше, а докладала свої сили, щоб максимально достойно нести саме це служіння, яке на неї покладено.

К. Грачова: Владико, я знаю, що Ви вже віддали до друку своє нове видання, називається воно «Святі наших днів» і присвячене святим старцям, з якими Вам довелося особисто бути знайомим. Звичайно, я не можу не запитати, з чим Ви пов'язуєте те, що в такій країні, як Росія, з такою сильною, потужною християнською православною традицією, у нас призупинився інститут старецтва? Якщо ми прочитаємо наших класиків літератури, то було звичайною справою - як сходити до сімейного лікаря - з'їздити до старця, наприклад, до Оптиної пустині. Зараз у нас залишилися, може бути, одна-дві особи, яких в народі називають старцями. Чому так? Зараз немає фігур священників, яким би так довіряли люди? Або самі люди вже не вірять в інститут старецтва?

Митрополит Іларіон: Мені здається, що старецтво ніколи не існувало в Церкві як якийсь оформлений інститут. Старців ніколи не було багато. Їх завжди було мало, це були одиниці. Ми зараз говоримо про Оптинських старців. Їх дійсно було ніби багато, але їх було багато протягом періоду в півтори сотні років. Була певна спадкоємність між старцями: помирав один - передавав

своїх учнів іншим.

Старці, яких я бачив і які жили за радянських часів, про яких я розповідаю в своїй книзі, були старцями незважаючи на те, що Церква жила у вкрай скрутних умовах. І самі вони жили в умовах обмеженого простору. Тим не менш, вони в своєму служінні відродили традицію, яка була майже перервана в роки гонінь: в 20-і, 30-і роки. Зокрема, я описую наших чудових духівників: отця Кирила - духівника Троїце-Сергієвої Лаври, отця Іоанна Крест'янкіна. Але ще в цій книзі я кажу про інших людей, з яких троє вже причислені до лику святих: це митрополит Зиновій (Мажуга), який був старцем і архієреєм одночасно, жив і служив в Грузії; це преподобний Гавриїл (Ургебадзе), якого багато хто зараз шанує не тільки в Грузії, але і в Росії; і це архімандрит Софроній (Сахаров), який був недавно канонізований в Константинопольській Церкві.

Ці люди незалежно від того, канонізовані вони вже або будуть згодом канонізовані, а хтось із них, можливо, не буде канонізований, для мене вони є справжніми носіями святості. Я багато в чому завдяки їм надихнувся і ідеалом чернечого життя, і ідеалом пастирського служіння. Тому для мене вони є святими, і я так і назвав свою книгу. Я не ділю цих святих людей на канонізованих і неканонізованих.

Коли ми з Вами були недавно в Дівеєвській обителі, то чули розповідь про те, як преподобний Серафим розмовляв з Мотовиловим, який до нього прийшов, і як під час бесіди обличчя преподобного Серафима засяяло, подібно обличчю Христа на Фаворі, і пахощі розлилося навколо. Подібний випадок був у моєму житті, коли я в юності розмовляв з одним священником, монахом. Він взяв з мене слово, що я не розкрию його ім'я, тому я цього зробити не можу. Мені було 13 чи 14 років, я з ним розмовляв, він говорив, і я побачив, що в цей момент він преображається: його обличчя починало сяяти сліпучо-яскравим сонячним світлом, хоча розмова відбувалася пізно ввечері.

Звичайно, такі події не можуть стертися з пам'яті, такі зустрічі вриваються в пам'ять на все життя.

К. Грачова: Велике спасибі, владико. Ще раз прийміть мої вітання.

Митрополит Іларіон: Дякую, Катерино.

У другій частині передачі митрополит Іларіон відповів на запитання телеглядачів, що надійшли на сайт програми «Церква і світ».

Питання: Доброго дня, митрополите Іларіоне! Мені 27 років, я з отроцтва відвідую Церкву, навчався в духовному училищі, але в останні роки дуже сильно охолов до віри. Уже немає ентузіазму, який був раніше. Може щось почитати порадите, що могло б розм'якшити моє скам'яніле серце?

Митрополит Іларіон: Перш за все, звичайно, я хотів би Вам порадити якомога частіше читати Євангеліє. Намагайтеся читати щодня по одному розділу Євангелія в день. Але читайте не просто механічно і не як знайомий текст, який Ви вивчали в духовному училищі, а спробуйте розкрити своє серце назустріч Христу. Спробуйте, коли Ви читаєте, уявити, як все це відбувалося, що там описано, де б Ви були, якби опинилися поруч. Найголовніше - подумайте, як це все може співвідноситися з вашим власним життям. Адже слова, які говорить Христос, звернені до кожної людини, в тому числі і до Вас. Може бути, Ви не чуєте Божий заклик, звернений до Вас. Може бути, Бог щось Вам говорить, пропонує Вам виконати, а Ви цього не виконуєте. Просто так нечутливість до людини не приходить, це завжди, як правило, наслідок способу життя людини. Можливо, у Вашому способі життя є щось таке, що перешкоджає Вам чути відповідь Бога.

Щоб чути відповідь, треба звертатися до Бога з молитвою. Якщо Ви з якихось причин не можете молитися за молитвословом (буває так, що людина читає молитви, а вони як би проходять повз неї), то знайдіть спосіб звернутися до Бога хоча б так, як Ви зараз звернулися до мене в передачу, і розмовляйте з Ним так, як ніби Він Вас чує, навіть якщо Ви не відчуваєте, що Він Вас чує. Рано чи пізно Ви неодмінно отримаєте відповідь.

Звичайно, крім Євангелія є дуже багато християнської літератури. Зараз полиці книжкових магазинів буквально завалені православною літературою: і богословського характеру, і різного роду історіями з життя Церкви. Мені навіть дуже важко запропонувати Вам що-небудь конкретне. Якщо Ви не читали книгу «Старець Силуан» ієромонаха Софронія (Сахарова), то прочитайте її - може бути, вона Вам щось відкриє. Ця книга складається з двох частин. У першій частині отець Софроній описує чудового подвижника нашого часу - преподобного Силуана Афонського, а друга частина являє собою записки самого преподобного Силуана. Є люди, яким більше підходить перша частина книги, а є ті, які більше відгукуються на другу частину книги. Якщо Ви її не читали, прочитайте. Якщо коли-небудь читали, перечитайте. А за цією книгою, я думаю, будуть інші, які зможуть Вам допомогти.

Питання: В Писанні сказано, що «кожному, хто має дасться йому, хто ж не має, заберуть і те, що має». Але при цьому «блаженні вбогі», тобто ті, у кого нічого немає, а згідно з першим постулатом, у них заберуть і те, що вони мають, тим більше - духовність. У чому ж блаженство?

Митрополит Іларіон: Мені здається, Ви якимось доволно з'єднали дві фрази, причому неточно їх цитуєте. Господь говорить: «Блаженні вбогі духом, бо їхнє Царство Небесне» (Мф. 5.3). Не просто жебраки, не просто ті, хто позбавлені матеріального багатства, але ті люди, які мають смирення. Ось кого Він називає блаженними.

А слова про те, що той, хто має, тому дасться ще більше, а хто не має, забереться від нього й те, що має, сказані в певному контексті: вони сказані в контексті притчі про таланти. Ця притча говорить про те, що людина не повинна закопувати свій таланти у землю, вона не повинен його ховати. Якщо Господь дає нам якісь таланти, то для того, щоб ми їх використали в справу, тобто на користь інших людей. Саме слово «таланти» вказує спочатку на грошову одиницю, на одиницю ваги. Талантами вимірювали срібло. Так ось, у людини, що свій таланти закопала у землю, тобто не вжила його для користі інших людей, забереться від неї й те, що, як вона вважає, вона має. А та людина, яка себе віддає іншим людям, яка себе розтрачує, буде отримувати від Бога все більше і більше. Такий закон духовного життя. Ось про що йде мова в цих євангельських словах.

Питання: Владико, як Церква ставиться до людей, що не відносяться ні до віруючих, ні до атеїстів, але яким в принципі все одно, є Бог і диявол чи ні? Я, наприклад, належу до релігії, до Бога з повною байдужістю. Не відчуваю в собі потреби звертатися до Бога в принципі. І друге питання: яка релігія найправильніша і за якими критеріями вона відноситься до таких?

Митрополит Іларіон: Спочатку відповім на Ваше друге питання. Я думаю, було б дивно, якби в якості найправильнішої релігії я не назвав би православне християнство. Я Вам кажу, що найправильніша релігія - це православне християнство. Чому? Тому що християнство - це релігія, тобто релігія, відкрита Богом, яку не люди винайшли, але яку Сам Бог приніс людям через Свого Єдинородного Сина - Господа Ісуса Христа. А чому саме православне християнство? Тому що саме Православна Церква в чистоті зберегла то вчення, яке було викладено Христом і апостолами. В якихось інших християнських конфесіях це вчення піддалося спотворенню, а в Православній Церкві воно збереглося без спотворень.

Якщо говорити про людей, які взагалі байдужі до релігії, то мені особисто шкода таких людей. Я сподіваюся, сам той факт, що Ви дивитесь нашу передачу, що Ви мені написали, свідчить про те, що Ви все-таки, мабуть, не цілком байдужі до релігії. Маю велику надію на те, що Ви познайомитеся з Православ'ям ближче, дізнаєтеся його глибше, полюбите його і станете справді релігійною людиною.

Хотів би закінчити цю передачу словами апостола Павла: «Уважай на самого себе та на науку, тримайся цього. Бо чинячи так, ти спасеш і самого себе, і тих, хто тебе слухає!» (1 Тим. 4.16).

Я бажаю вам всього доброго і нехай береже вас всіх Господь!